

یادداشت |

عزای حسینی و احیای فریضتین

محمد ذاکری ▲

حلول ماه محرم ۱۴۴۲ و همزمانی آن با شیوع ویروس کرونا و افزایش تلفات و ابتلا به این بیماری اگرچه بحث‌های گوناگونی را در خصوص چندوچون برگزاری مراسم عزاداری و راه‌اندازی هیئات و تکاپا و نسبت شرکت در عزای حسینی با حفظ سلامت مردم پیش آورد اما نهایتاً با تدوین پروتکل‌های بهداشتی و تدابیر بزرگان نظام و تلاش خالصانه برپا دارندگان مراسم عزای در حفظ سلامت شرکت‌کنندگان و رعایت اصول بهداشتی به نظر می‌رسد در مسیر مناسبی قرار گرفته است. اگرچه نمی‌توان از رعایت قطعی این پروتکل‌ها در همه مجالس و مناطق اطمینان یافت اما امیدوارم این پویش در عین برگزاری پرشور و با معنویت مراسم عزاداری، آثار و تبعات نامطلوبی بر سلامت جامعه نداشته باشد. اما فراتر از جنبه مناسکی و آیینی تعزیت حضرت سیدالشهدا، آنچه بهانه اصلی برگزاری همه ساله آیین عزای حسینی است نشر معارف، حفظ و ترویج ارزش‌های کلیدی و انگیزه‌های اصلی این نهضت حماسه‌ساز است. به دیگر بیان روح حماسه حسینی است که این چراغ را در دل‌ها روشن نگه داشته و همه ساله محرک پیر و جوان در

محمد
ذاکری

دکترای مدیریت دولتی از
دانشگاه آزاد اسلامی تهران

برپایی خیمه و علم اقامه عزای سالار شهیدان عالم است. از اهم دلایل و انگیزه‌هایی که حضرت برای نهضت خود ذکر کرده‌اند، احیای دین پیامبر و سنت مفروض امر به معروف و نهی از منکر است. این دو فریضه که به راستی امروزه جزو فرایض مظلوم و مغفول قرار گرفته‌اند به لحاظ اهمیت بنا به نص صریح قرآن در ردیف نماز و زکات و در زمره کار اصلی انبیا و اولیای الهی هستند. به گواهی تاریخ این فرایض نیز همچون بسیاری دیگر از ارکان و اصول و فروع دین محمدی (ص) در زمان خلافت جائر بنی امیه به ویژه موسس آن در مسیر استحاله قرار گرفت و از هدف و رسالت اصلی خود دور شد.

فرایضی که پیش از آن حقی برای مردم در برابر حکومت و در راستای اصلاح و جلوگیری از فساد آن بود پس از دگرذیسی‌های نامبارک دوران اموی به حقی برای حاکم و ابزاری برای سلطه بیشتر بر مردم بدل شد. میان آنچه سفارش نبی مکرم و سیره حکومت علوی بود و آنچه در قرون بعد با عنوان امر به معروف و نهی از منکر به عنوان ابزاری در دست حکومت برای کنترل بیشتر و افزایش محدودیت‌های عمومی برای مردم مشاهده شد، تفاوت از زمین تا آسمان است. اگر بنا باشد، تکرار این مناسک و آیین عزاداری و سخنرانی و مداحی و سفره‌داری و... که همگی سنت‌های نیکویی هستند در نهایت منجر به احیای این فریضتین و اصلاح امور ملت بر اساس سنت نبوی نشود و آتش همان آتش باشد و کاسه همان؛ پس قرار است چه نتیجه و دستاوردی از این مراسم حاصل کرد. روی سخنم از يك سو با کسانی است که در منبر وعظ و روضه سعی بر وارونه کردن برخی از معروف و منکرها دارند و از سویی دیگر مسوولانی که یا هاله‌ای از تقدس به دور خود تنیده‌اند یا چنان در پيله اعوان و انصار و محافظین و دفترداران و خدم و حشم و اکانت‌های توییتری و اینستاگرامی و رسانه‌های حامی قرار گرفته‌اند که اصولاً دست و نگاه کسی از مردم عادی بدیشان نمی‌رسد چه رسد به اینکه بخواهند، منکری را تذکر دهند یا معروفی را تشویق کنند.

چالش دیگر آن است که کارکنان و زيردستان چنین مدیرانی نیز به تدریج به سایه‌های کوتاه‌تری از روسای خود بدل می‌شوند و دیگر پذیرنده هیچ نقد و تذکر و پیشنهادی نیستند. در این دوران چرتکه‌های نامریی وجود دارد که هزینه امر به معروف و نهی از منکر افراد را در سطوح و رده‌های

مختلف محاسبه می‌کنند و ملایم‌ترین تذکری به برخی افراد و اقدامات چنان هزینه‌های مادی و معنوی و قانونی برای فرد دارد که دیگران حساب کار خود را بکنند. از همین رو است که برخی فرصت‌طلبان با تشبیه به این افراد و نهادهای «هزینه‌زا» هر چه می‌خواهند، می‌کنند و از هیچ فساد و تخلفی رویگردان نیستند و حتی مسوولان قضایی و امنیتی و مدیران ارشد کشور را یارای مقابله با تخلفات آنان نیست.

مجلس عزای امام حسین (ع) و بزرگداشت نهضت حسینی باید بتواند نسل و ملتی را تربیت کند که ظلم و فساد را در هر سطح و هر جا و از هر کسی که ببیند بی‌تعارف و معامله بر آن بشورد و جامعه و حکومتی را شکل دهد که هزینه ظلم و فساد در آن فراوان و هزینه افشا و اعتراض به آن اندک باشد. هر مدیر و کارگزاری در هر سطحی از نقد عملکرد و بیان خطاهایش استقبال کند، خود و مدیران زیردستش را در معرض نگاه و نظارت و گفت‌وگوی مردم قرار دهد، منافع و خوشامد عموم را بر خواص مقدم بدارد و فرصت‌های متعدد و کم هزینه‌ای برای نظارت مردم بر خود و مجموعه تحت مدیریتش فراهم آورد و رسیدگی به هر تخلف و فساد را حتی از نزدیک‌ترین کسان و همکارانش بی‌ملاحظه به داوری عادلانه و شفاف قضات آگاه و شجاع و منصف بسپارد. اگر از این مجالس عزای حسینی توانستیم نسلی شجاع، آگاه به زمانه و حقوق خود تربیت کنیم که چه در جایگاه یک شهروند عادی و چه یک مقام مسوول ملی و محلی ظلم و فساد و حق‌کشی را در هیچ کجا و از سوی هیچ‌کس تاب نیاورد و راه را برای انذار و تبشیر بی‌هزینه کارگزاران حکومت بازگشاید (چنانکه از مسیر انصاف و حق خارج نشود) آنگاه می‌توان گفت لااقل بخشی از پیام نهضت اباعبدالله را به نیکی درک کرده‌ایم، پای در مسیرش گذارده‌ایم و پاسدار خون پاک او و سلاله طاهرش هستیم.

تحلیل و تبیین

محمد ذاکری دکترای مدیریت دولتی از دانشگاه آزاد اسلامی تهران طی یادداشتی در روزنامه اعتماد، مهمترین هدف و ارزش قیام امام حسین(ع) را با استناد به سخنان خود ایشان، امر به معروف و نهی از منکر دانسته و معتقد است که ما نیز باید با درک این موضوع و الهام گیری از قیام آن حضرت، این دو ارزش عملی را در جامعه جای بیندازیم. به نظر ایشان با درس گیری از قیام عاشورا باید امروزه فرهنگ اعتراض گری و مقابله با فساد مسئولین را در بین مردم رواج دهیم چرا که نهضت حسینی قصد دارد تا از ما یک شهروند شجاع و حق طلب بسازد که به راحتی علیه مسئول فاسد می شورد نه یک مطیع که با مصلحت اندیشی های مختلف، در مقابل ظلم و فساد مسئولین دم نزنده و اعتراضی نمی کند. جامعه حسینی باید جامعه ای باشد که در آن هزینه فساد زیاد و هزینه اعتراض و افشاگری کم باشد نه اینکه به محض شروع اعتراض علیه یک موضوع، بر چسب زنی ها شروع شده و فرد معترض محکوم شود.

در مورد سخنان آقای ذاکری باید اشاره کرد که ایشان به درستی به هدف اصلی امام حسین(ع) یعنی امر به معروف و نهی از منکر اشاره کرده اند اما باید چند مساله را یادآوری کرد. مساله اول اینکه مبنای ایشان در این یادداشت همان ادعای تکراری دینی نبودن نزاع امام با یزید است. یعنی به نظر ایشان امام به دلیل عدم رعایت عدالت اجتماعی علیه یزید شورید نه شرابخواری و قماربازی. این در حالی است که هم خود حضرت به دینی بودن قیام خود اشاره کرده و هم در عرف اسلامی دو مقوله امر به معروف و نهی از منکر در حیطه مسائل دینی معنا پیدا می کنند. مساله دوم اینکه حتی اگر امر به معروف و نهی از منکر را در مسائل اجتماعی هم وارد کنیم باز نمی توان آنها را به معنای اعتراض و افشاگری دانست چرا که هر کدام دارای سلسله مراتب مختلفی هستند که همه آنها لازم الاجرا خواهد بود. مساله سوم اینکه گاهی همین اعتراض و افشاگری خودشان به نوعی منکر شده و امنیت، وحدت و ساختار قانونی جامعه اسلامی را بر هم می ریزند که در اینجا بنا به گفته خود آقای ذاکری حکومت و مردم عاشورایی موظف هستند که با معترضین برخورد کنند.

اخذ درس اعتراض گری از عاشورا # اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در قیام امام حسین(ع) # دینی نبودن ماهیت نزاع امام با یزید # لزوم افشاگری علیه فساد مسئولین